

**KORXONALAR EKSPORT SALOHİYATINI O‘STIRISHDA BANK MOLİYALASHTIRISHNING
INNOVATSION SHAKLLARI**

Axatqulov Akramjon Atham o‘g‘li
Bank moliya akademiyasi tinglovchisi.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada korxonalar eksport salohiyati va uni o‘stirishda bank moliyalashtirishning innovatsion shakllari haqida fikr va mulohazalar yuritilgan.*

Kalit so‘zlar. *Modernizatsiya, kompleks rivojlantirish, infratuzilma, korxonalar, moddiy-texnik, rivojlanish.*

Bugungi kunda mamlakatimizni modernizatsiya qilish va yangilash, iqtisodiyotimizning sifat jihatidan yangi, zamonaviy tarkibiy tuzilmasini shakllantirish, hududlarimizni kompleks rivojlantirish bo‘yicha barcha rejalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi infratuzilma tarmoqlarini yuksak sur‘atlar bilan rivojlantirishga uzviy bog‘liqdir. Milliy iqtisodiyotni har tomonlama rivojlantirishda innovatsion jarayonlarni samarali boshqarish innovatsion faoliyatning muhim jihatlaridan hisoblanadi. SHu bois, sanoat korxonalaridagi mavjud moddiy-texnik bazani yangilash, ishlab chiqarish ob‘ektlarini rivojlantirish, yangi faoliyat turlarini o‘zlashtirish, ilmiy hajmdor mahsulotlar ishlab chiqarish, korxonalarda innovatsion muhitni yaratish, innovatsion ishlab chiqarishni rag‘batlantirish doimiy ravishda amalga oshirib borilishi darkor.

Har qanday milliy iqtisodiyotning rivojlanishi uning hududlarini muvozanatli va barqaror rivojlanishiga bog‘liq bo‘ladi. Mintaqalar va ularning hududlarini barqaror rivojlanishida esa sanoat tarmoqlarining ahamiyati yuqoridir. Chunki sanoat tarmoqlari iqtisodiy o‘shish sur‘atini ta‘minlash bilan bir qatorda, ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash va mahalliyashtirilishini rag‘batlantirish orqali iqtisodiyotning raqobatbardoshligini o‘shishiga zamin yaratadi. Sanoat sohasida qazib olingan, ishlab chiqarishda yaratilgan barcha xomashyolarni qayta ishlash, ulardan turli xil mahsulotlar ishlab chiqarish hisobiga diversifikatsiyalashuv jarayonlari takomillashadi. Dunyo tajribasida rivojlangan va yuqori o‘shish sur‘atlariga ega bo‘lgan mamlakatlar amaliyoti ko‘rsatishicha, ular muvaffaqiyatlari asosan sanoat tarmoqlarida, xususan qayta ishlovchi sanoat korxonalaridagi tuzilmaviy o‘zgarishlar natijasida yuzaga kelgan. Sanoatning boshqa tarmoqlardan farqli jihati - yuqori darajadagi qo‘shimcha qiymat yaratishidir. Qo‘shimcha qiymat – bu aniq turdagi mahsulotni yaratish, qayta ishlash, marketing faoliyatini olib borish va pirovard iste‘molga chiqarilgunga qadar ishlab chiqarish jarayonining ketma-ketligidir.

Korxonalarining eksport salohiyatini oshirishda banklar tomonidan moliyalashtirish hal qiluvchi rol o‘ynashi mumkin. Banklar yordam ko‘rsatishning ba‘zi usullari:

1. Eksportni moliyalashtirish: Banklar eksport aylanma mablag‘larini kreditlash, eksportni jo‘natishdan oldingi va jo‘natishdan keyingi moliyalashtirish va eksport faktoringi

kabi eksportni moliyalashtirish yechimlarini taklif qilishlari mumkin. Ushbu moliyaviy mahsulotlar korxonalariga eksport jarayonida naqd pul oqimlarini boshqarishda yordam beradi va eksport buyurtmalarini bajarish uchun mablag' bilan ta'minlaydi.

2. Savdoni moliyalashtirish imkoniyatlari: Banklar xalqaro savdo operatsiyalarini osonlashtirish uchun akkreditivlar (AK) chiqarishi va kafolatlar berishi mumkin. LClar eksportyorga shartnoma shartlari bajarilgandan so'ng to'lov amalga oshirilishini kafolatlaydi, shu bilan birga eksportchilar va importchilar uchun xavflarni kamaytiradi.

3. Eksport kreditlarini sug'urtalash: Banklar eksport kredit agentliklari bilan hamkorlik qilishlari yoki eksportchilarni to'lamaslik yoki siyosiy xavflardan himoya qilish uchun eksport kreditlarini sug'urtalashlari mumkin. Bu qamrov eksportchilarning yangi bozorlarga kirishga bo'lgan ishonchini oshiradi va to'lamaslik xavfini kamaytiradi.

4. Valyuta xizmatlari: Banklar eksportchilarga xalqaro savdo bilan bog'liq valyuta risklarini boshqarishda yordam berish uchun raqobatbardosh valyuta kurslari va xedjlash vositalarini taklif qilishlari mumkin. Bu korxonalariga o'z mahsulotlarini raqobatbardosh narxda belgilash va valyuta kursi o'zgarishi ta'sirini kamaytirish imkonini beradi.

5. Eksportni rag'batlantirish dasturlari: Banklar eksportchilarga ixtisoslashtirilgan moliyalashtirish dasturlari va maslahat xizmatlarini taqdim etish uchun davlat organlari va eksportni rag'batlantiruvchi tashkilotlar bilan hamkorlik qilishlari mumkin. Bu dasturlar eksport bo'yicha treninglar, bozor tadqiqotlari va eksport bilan bog'liq imtiyozlar va grantlardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin.

6. Ayborot kapitalini moliyalashtirish: Banklar eksportchilarning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashtirilgan aylanma mablag'lar kreditlarini taqdim etishi mumkin, bu ularga mahsulot ishlab chiqarish va jo'natishni moliyalashtirish imkonini beradi. Bu korxonalariga inventarni boshqarish, xom ashyo sotib olish va boshqa operatsion xarajatlarni qoplashda yordam beradi.

7. Eksportni rivojlantirish jamg'armalari: Banklar eksportga yo'naltirilgan korxonalarini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus fondlar tashkil etishlari mumkin. Bu mablag'lar korxonalariga eksport imkoniyatlarini kengaytirish va yangi bozorlarga kirishda yordam berish uchun imtiyozli moliyalashtirish, aksiyadorlik investitsiyalari yoki grantlar taqdim etishi mumkin.

Korxonalar uchun xalqaro savdoni moliyalashtirish bo'yicha tajribaga ega bo'lgan va eksportchilarning o'ziga xos talablarini tushunadigan banklar bilan hamkorlik qilish muhim. Banklar har bir korxonaning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish va eksport salohiyatini ochishga yordam berish uchun o'zlarining moliyalashtirish yechimlarini moslashtirishi mumkin.

Korxonalarining eksport salohiyatini oshirishga yordam beradigan bank moliyalashtirishning bir qancha innovatsion shakllari mavjud. Mana bir nechta misollar:

1. Eksportni moliyalashtirish: Banklar eksportni moliyalashtirishning turli variantlarini taklif etadilar, masalan, jo'natishdan oldin va jo'natishdan keyingi moliyalashtirish, eksport

aylanma mablag'lar kreditlari va eksport krediti kafolatlari. Ushbu ob'ektlar korxonalarni eksport buyurtmalarini bajarish va pul oqimini samarali boshqarish uchun zarur mablag'lar bilan ta'minlaydi.

2. Savdoni moliyalashtirish: Banklar akkreditivlar, bank kafolatlari va hujjatli inkassolar kabi savdoni moliyalashtirish yechimlarini taqdim etadi. Ushbu vositalar xalqaro savdo bilan bog'liq risklarni yumshatishga yordam beradi va eksportchilar va importchilarga kafolat beradi.

3. Ta'minot zanjirini moliyalashtirish: moliyalashtirishning bu shakli banklarni xaridorning kreditga layoqatliligi asosida yetkazib beruvchilarga aylanma mablag'lar bilan ta'minlashni o'z ichiga oladi. Bu ta'minot zanjiri bo'ylab pul oqimini yaxshilashga yordam beradi va etkazib beruvchilarga yirik eksport buyurtmalarini bajarishga imkon beradi.

4. Faktoring va schyot-fakturani diskontlash: Faktoring va schyot-fakturalarni diskontlash xizmatlari korxonalariga o'zlarining debitorlik qarzlarni moliyaviy institutga chegirma bilan sotish imkonini beradi. Bu zudlik bilan pul oqimini ta'minlaydi va chet ellik xaridorlar tomonidan to'lanmaslik xavfini kamaytiradi.

5. Eksport krediti sug'urtasi: Banklar eksportchilarni chet ellik xaridorlar tomonidan to'lanmaslik xavfidan himoya qilish uchun eksport kreditlarini sug'urtalashni taklif qiladilar. Ushbu sug'urta qoplamasi korxonalariga yangi bozorlarga chiqish va yirik eksport shartnomalarini qabul qilishda yordam beradi.

Bank moliyalashtirishning ushbu innovatsion shakllari korxonalarni eksport salohiyatini oshirish uchun zarur mablag'lar, xavflarni kamaytirish va pul oqimlarini boshqarish vositalari bilan ta'minlashi mumkin. Korxonalar o'z banklari bilan maslahatlashib, o'zlari uchun mavjud bo'lgan moliyalashtirish imkoniyatlarini o'rganishlari tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli farmoni. // Xalq so'zi, 2017 yil 8 fevral', 28 (6722)-son.

2. Омонов А.А., Қоралиев Т.М “Пул ва банклар” Дарслик. Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2019 й. – 461 б

3. “2020 — 2025-YILLARGA MO‘LJALLANGAN O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING BANK TIZIMINI ISLOH QILISH STRATEGIYASI TO‘G‘RISIDA”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5992 12.05.2020 sonli farmoni

4. Semenova N.N., Ivanova I.A., Vasilkina A.A. Otsenka ustoychivosti razvitiya kommercheskogo banka na osnove metoda analiza iyerarxiy. Finansi: teoriya i praktika/Finance: Theory and Practice. 2021;25(4):121-135. <https://doi.org/10.26794/2587-5671-2021-25-4-121-135>